

موسیقی هندوچین

تجربه‌ی موسیقی،
از نمود فرهنگ

گوین گلاس

ترجمه‌ی شایا شهابی

مؤسسه‌ی فرهنگی - هنری ماهر

تهران ۱۳۹۲

گوین داگلاس دانشیار موسیقی‌شناسی قومی دانشگاه کارولینای شمالی در گرینزبورو است. وی در سراسر سرزمین هندوچین، با توجه ویژه به برمه/میانمار، به تحقیق پرداخته و یافته‌هایش را در مقالات متعدد و مدخل‌های دانش‌نامه‌ها به چاپ رسانده است. وی در کنار نگارش در حوزه‌ی موسیقی، گیتار، فلوت ایرلندی، و جنگ برمه‌ای هم می‌نوازد.

فهرست منابع

سرشناسه :	داگلاس، گوین ۱۹۶۷- م.
عنوان و نام پدیدآور :	Douglas, Gavin
مشخصات نشر :	موسیقی هندوچین/گوین داگلاس؛ ترجمه‌ی شهابی، از خوانی لیلارسولی؛ ناظر ترجمه بابک بویان. تهران: ماهور ۱۳۹۴
مشخصات ظاهری :	۲۱۶ ص.؛ مصور.
شابک :	978-964-8772-46-3
وضعیت فهرست‌نویسی :	فبا
یادداشت :	عنوان اصلی:
موضوع :	Music in Mainland Southeast Asia: Experiencing Music, Expressing Culture, 2010
موضوع :	موسیقی -- آسیای جنوب شرقی -- تاریخ و نقد
موضوع :	آسیای جنوب شرقی -- آداب و رسوم و زندگی اجتماعی
شناسه‌ی افزوده :	شهابی، شاپا، ۱۳۶۴ - مترجم
شناسه‌ی افزوده :	رسولی، لیل، ۱۳۶۱ -
شناسه‌ی افزوده :	بویان، بابک ۱۳۵۰ -
رده‌بندی کنگره :	۱۳۹۴ م ۳۳۰: MI.
رده‌بندی دیویی :	۷۸۰/۹۵۹
شماره‌ی کتاب‌شناسی ملی :	۳۹۶۸۰۵۷

فهرست

۸	 دیباچه
۱۰	 پیش‌گفتار
۱۷	 ۱. تنوع و تشابه
۱۷	 سه توصیف
۱۷	 توصیف ۱: معبد اِراوان
۱۹	 توصیف ۲: نوازنده‌ی فلوت در انکور وات
۲۱	 توصیف ۳: جشنواره‌ی ارواح
۲۹	 تأثیرات فرهنگی بر آسیای جنوب شرقی
۳۰	 ملت-کش‌های روزی
۳۰	 برمه/میانمار (حاجه باندار)
۳۳	 تایلند (پادشاهی تایلند)
۳۴	 کامبوج (پادشاهی کامبوج)
۳۸	 ویتنام (جمهوری سوسیالیستی ویتنام)
۳۹	 سازمان‌دهی بحث هندوچین
۴۱	 مذهب در سرزمین هندوچین
۴۲	 بوداییسم تراوادا
۴۸	 آواز بودایی تراوادا
۵۱	 سه گوهر
۵۳	 بوداییسم ویتنامی
۵۵	 خلاصه
۵۶	 ۲. سنت‌های کلاسیک، سنت‌های درباری، سنت‌های ملی
۵۶	 موسیقی «کلاسیک» در جنوب شرقی آسیا چیست؟
۵۸	 گروه‌های مهم موسیقی دربار
۶۰	 برمه/میانمار
۶۱	 گروه موسیقی ساین واین
۶۵	 مَدها و کوک برمه‌ای

۶۹	 موسیقی مجلسی برمه
۷۵	 تایلند و کامبوج
۷۸	 پیپهات (تایلندی)، پین پیت (خمیری)
۸۴	 وای کرو
۸۵	 رقص اسپارا
۸۵	 سایر گروه‌های تایلندی و خمیری
۸۷	 ویتنام
۸۸	 سازهای ویتنامی
۸۸	 بان باو (تک، سیم)
۸۹	 دان ترا (زیترا)
۹۱	 خلاصه

۹۲	 ۳. پراکندگی و تنوعات منطقه‌ای
۹۲	 مفهوم قومیت در آسیای جنوب شرقی
۹۴	 خانواده‌های زبانی
۱۰۰	 تفاوت‌های موسیقایی میان گروه‌ها
۱۰۱	 پراکندگی قومی در برمه/ میانمار
۱۰۲	 توصیف: جشن معبد بودایی (پایاپو)
۱۰۵	 توصیف: سرود خوانان کریسمس در کارن
۱۰۹	 موسیقی و اجتماع در منطقه‌ی شمال شرقی تایلند، مرابسان
۱۱۶	 خوانندگان در لائوس و خوانندگان در تایلند
۱۱۷	 همونگ در ویتنام، لائوس و تایلند
۱۱۸	 موسیقی و زبان در میان همونگ‌ها
۱۲۳	 خلاصه

۱۲۴	 ۴. موسیقی و آشوب سیاسی
۱۲۵	 از بالا به پایین: استعمار، استقلال، و ساختن ملت
۱۲۶	 سرود ملی
۱۲۸	 کلاسیک‌سازی: خلق یک ملت از طریق موسیقی هنری
۱۳۵	 موسیقی‌های برضد حکومت: از مردم به سوی بالا

۱۴۸	برمه/ میانمار
۱۵۲	خلاصه

۵. جهانی شدن و تطبیق محلی

۱۵۴	جهانی شدن
۱۵۸	مفاهیم و پیش نمونه های غربی
۱۵۹	سرگذشت طولانی جهانی شدن
۱۶۰	برمه ای ها در آیوتایا
۱۶۱	امروزه کردن تایلند
۱۶۴	ویت نام تحت نفوذ فرانسه
۱۶۵	نت نویسی موسیقی و جهانی شدن
۱۶۷	نت نویسی ماه تایلند و برمه ای
۱۷۶	سازهای جهانی و زبان های گروهی
۱۸۴	بافت های در حال تغییر
۱۸۶	مهاجرت و سرگردانی
۱۸۶	مطالعات موردی در موسیقی کابوچل آمریکایی
۱۸۶	پراج
۱۸۸	تب دانگ
۱۸۹	جایی برای گریه ی فیل ها
۱۹۰	انقلاب در اینترنت
۱۹۳	خلاصه

۱۹۵	واژه نامه
۲۰۴	مراجع

در طول سه دهه اخیر علاقه به موسیقی در سراسر جهان رشد چشمگیری داشته است. گواه این امر می‌توان در افزایش دوره‌های موسیقی در دانشگاه‌ها، رونق یافتن بازار «موسیقی ملل» در فرهنگ و پخش موسیقی، و رواج اجرای موسیقی به عنوان یک جاذبه در صحنه گردشگری بین‌المللی یافت. این امر موجب شده تا شمار تحقیقات و انتشارات در زمینه موسیقی‌شناسی قومی که شامل ایجاد ابزارها و متون مرجع می‌شود افزایش چشمگیری یابد. الگوی اصلی دوره‌های آموزشی «موسیقی ملل» (که مثل تورهای جهانگردی آدم‌ها را برای اسیر برنامه‌ی سفر می‌برد و می‌آورد که گویی نه چشم دارند و نه مغز) مانند ساختار کتاب‌های آن دیگر قدیمی شده است؛ خواه این کتاب‌ها، مجموعه‌ای تک جلدی از مقالات با نویسندگان متعدد باشند که وجه اشتراک آن‌ها در ایده‌ی «بررسی» با مناسبتی منبر برای مطالعه‌ی فرهنگ‌ها است و خواه مجموعه پژوهش‌هایی با یک نویسنده مدتی دربرداشتن موسیقی ملل و موسیقی‌شناسی قومی هستند. زمان تغییر فرا رسیده است.

مجموعه‌ی حاضر با عنوان مجموعه‌ی موسیقی جهان‌گردی جدیدی را ارائه می‌دهد. اکنون، مدرسین با انتخاب از میان گروهی از پژوهش‌های موردی، می‌توانند دوره‌های آموزشی خودشان را طرح‌ریزی کنند و تصمیم بگیرند که چه موسیقی‌ای و چقدر می‌خواهند تدریس کنند. این مجموعه ویژگی دیگری نیز دارد. به جای آن‌که منطقه‌ی جغرافیایی وسیعی را به صورت یکپارچه در نظر بگیرد و از کشورهای مختلف آن منطقه مثال‌های سطحی بیاورد، پژوهش‌های موردی را به دو شکل ارائه کرده است: یک دسته بر روی فرهنگ خاصی متمرکز شده‌اند و دسته‌ی دیگر بر یک منطقه‌ی جغرافیایی مجزا. در هر صورت، هر جلد از این مجموعه ژرفای بیشتری از بررسی‌های متداول را نشان می‌دهد. مضمون برجسته در هر پژوهش ملاک انتخاب موسیقی مورد بحث بوده و موسیقی معاصر، نقطه‌ی آغازین هر مجموعه است. به

اطلاعات تاریخی و رسوم نیز به دلیل اینکه شرح مفیدی از زمان حال ارائه می کنند، پرداخته شده است. افزون بر این، مباحثی از قبیل جنسیت، جهانی شدن و اصالت نیز به جهت ایجاد یکپارچگی در خلال مجموعه مطرح می شوند. این مباحث در جلدی با عنوان موسیقایی بیان‌دیشیم (نوشته ی وید) که حکم چارچوبی برای کل مجموعه را دارد، مطرح شده اند. این کتاب راهنما با معرفی موضوعات فوق و روش های دیگر اندیشیدن به اینکه افراد چگونه در زندگی خود به موسیقی معنا بخشیده و از آن بهره می برند، راه را برای موردپژوهی های آتی هموار می کند. به علاوه، موسیقایی بیان‌دیشیم مولفه های با این موسیقی را که در نظام های موسیقی سراسر دنیا به کار برده می شوند معرفی می کند. به این ترتیب، نویسندگان هر یک از پژوهش های موردی می توانند به سرعت و بدون نیاز به صرف زمان برای توضیح آن مولفه ها، به موضوع مورد مطالعه ی خود بپردازند. آموزش جهانی موسیقی (نوشته ی کمبل) نیز کتاب مبنای دیگری است که در این مجموعه استفاده از کتاب موسیقایی بیان‌دیشیم و پژوهش های موردی مجموعه راهنمایی می کند.

عنوان فرعی این مجموعه، «تجربه، موسیقی، بازنمود فرهنگ»، نیز، اشخاصی که با موسیقی می سازند و یا به طریقی آن را تجربه می کنند و از این راه، از فرهنگی مشترک سخن می گویند را در صف اول قرار می دهد. این هم صدایی با مطالعات جهانی در رشته هایی مانند تاریخ و مردم شناسی با تمرکز بر انسان روی روندها و درون مایه هایی که پژوهش های بین رشته ای را موجب می شوند، دلیل نام گذاری این مجموعه است، یعنی مجموعه ی موسیقی جهان.

ریرا ستاران مجموعه

جی سی وید

پاتریشیا شپس کمبل

مرحله نگارش این کتاب یادآور گوناگونی و تنوع بسیار زیاد سنت‌هایی است که در هنده چین سنت می‌شود. با وجود صدها قومیت، زبان و سنت موسیقایی موجود در این منطقه، آشکار است که هندوچین یک بحث تنها نیست و مطالعه‌ی آن نیاز به دیدگاه‌های متروعبه دارد.

در این کتاب من غرضم تعدادی از مفاهیم بنیادینی را بیان کنم که نه تنها راهی به سوی دنیاهای موسیقایی منسجم در شبه قاره جنوب شرقی آسیا باشند، بلکه برای درک موسیقی در سراسر دنیا نیز مفید واقع شوند. این کتاب دیدی کلی از سنت‌هایی را ارائه می‌دهد که برخی از آن‌ها به خوبی شناخته شده هستند و برخی توجه کمتری را در متون و کتاب‌های علمی به خود اختصاص داده‌اند. کتاب حاضر شما را به خلال برخی از زیباترین اصوات این منطقه هدایت می‌کند، و البته تاکید دارد که موسیقی تنها برای لذت بردن نیست. صداهایی که از نظر زیبایی شناسی دلنشین هستند، همواره در بافت اجتماعی ریشه دارند و به همین دلیل می‌توانند درباره‌ی هویت اجتماعی، مذهبی، سیاسی و سایر هویت‌ها به ما مطالبی را بیابانند.

همانند سایر کتاب‌های مجموعه‌ی موسیقی جهان، این کتاب دارای سه درون‌مایه است که در طول کتاب در هم تنیده شده‌اند. اگرچه در برخی از فصل‌های خاص کتاب، بیش از سایر فصول بر روی یک درون‌مایه تمرکز شده اما مباحث تنوع، مبارزات سیاسی و جهانی شدن از پیوند عمیقی در خلال تمام فصول برخوردارند و در نهایت نیز نمی‌توان آن‌ها را از هم جدا کرد. من این موضوعات را بر اساس سفرهایم به این منطقه و بر اساس آنچه محققان امروز با آن درگیر هستند، برگزیده‌ام. گستردگی وسیع قومیت و زبان در کشورهای مورد بحث، نیاز به تحقیق درباره‌ی نقشی را می‌طلبد که موسیقی در بیان هویت‌های مستقل فرهنگی بازی می‌کند. تمامی کشورهای این منطقه، متحمل جنگ‌ها، شورش‌ها، و کودتاها بوده‌اند و داستان این

درگیری‌ها را می‌توان در موسیقی آنان شنید. در پایان این که، تأثیر جهانی شدن، یعنی موضوعی که در برخی از دیگر جلدهای مجموعه موسیقی جهان نیز دیده می‌شود، بسیاری از موسیقی‌ها و رفتارهای موسیقایی این منطقه را با سرعت زیادی دگرگون کرده است.

در کنار سنت‌های ارائه شده، امیدوارم به میزان کافی مثال نقض برای شکستن و درهم‌ریختن کلیشه‌ی صداها و رفتارهای یکپارچه آورده باشم. سنت‌ها و هویت‌ها انعطاف‌پذیرند: آن‌ها برای سازگاری و یا به چالش کشیدن تجارب زندگی، همواره در تغییرند. سرزمین هندوچین نه بدون انعطاف است و نه راکد. شیوه‌ی من برای به چالش کشیدن این تصور، وارد کردن صداها و معاصر به بحث است.

از آن‌جا که این کتاب بر منطقه‌ای سیر می‌کند که شامل چندین خانواده‌ی زبانی و زبان و لهجی می‌باشد و مجزا است (که من حداقل ۱۰ مورد از آن‌ها را در متن ذکر می‌کنم)، تمام تلاشم را به کار می‌بندم تا اصطلاحات فنی در حد امکان، قابل فهم بیان شوند. در بسیاری از موارد، برای نام سازها چندین نگارش وجود دارد. در اکثر موارد، متداول‌ترین شیوه نگارش را در متن به کار برده‌ام.

قدردانی

این کتاب بدون کمک‌های فراوانی که از سوی اشخاص بسیاری صورت گرفت، به سرانجام نمی‌رسید. قدردانی نخست من از صداها موسیقیدانی است که به آهنگ‌هایشان گوش داده‌ام، با آنها نواخته‌ام، و در حیطه‌ی کاری‌ام با آن‌ها دوست بوده‌ام. برخی از آن‌ها را در ادامه نام برده‌ام، نام بعضی در متن آمده است، و بسیاری را (به خصوص در برمه/میانمار) به دلایلی که مشخص خواهد شد، نمی‌توانم نام ببرم.

تشکر ویژه‌ی من از بانی وید و پاتریشیا شیهان کمبل، ویراستاران مجموعه‌ی موسیقی جهان است. ویراستاری خستگی‌ناپذیر، دقیق و موشکافانه، بی‌پایان، بی‌نهایت سازنده بود و بدون راهنمایی او این کتاب به شکل دیگری می‌بود (تساعاً وجود نمی‌داشت!) و تشویق‌های مداوم پَت بود که در زمان‌هایی که کار نگارش سخت‌تر می‌شد، کمک می‌کرد. از گُری اشنایدر^۱ و تمام دوستانم در آکسفورد متشکرم که مرا بر روی کارم متمرکز نگه داشتند، با دقت مطالعه کردند، و حجم زیاد امور تدارکات چاپ را بر عهده گرفتند. یک «متشکرم» بزرگ به کسانی که نسخه‌ی دست‌نویس را

۱. Pat (منظور همان پاتریشیا است)

Cory Schneider ۲

نقد کردند، چه خودشان را به من معرفی کردند و چه نکردند: لیزا گلد^۲ از هنرستان موسیقی سانفرانسیسکو، دیوید هارنیش^۳ از دانشگاه ایالتی بولینگ گرین^۴، الین کاسکوف^۵ از مدرسه ی موسیقی ایستمن^۶ در دانشگاه راجستر^۷، پاملا مورو^۸ از دانشگاه ویلامت^۹، شان ویلیامز^{۱۰} از دانشگاه ایالتی اورگرین^{۱۱}، و دیورا وانگ^{۱۲} از دانشگاه کالیفرنیا در ریورساید^{۱۳}. من از نظرات شما نکات بسیاری آموختم. همچنین، تشکر مخصوص از یو کوکو^{۱۴}، یو مبین ماونگ^{۱۵}، کو دو^{۱۶}، تری میلر^{۱۷}، امی کاتلین-جرابزهوی^{۱۸}، رابرت گاریفان^{۱۹}، پرنیپایت فوساودی^{۲۰}، فونگ نگوین^{۲۱}، ریک هیزمن^{۲۲}، لائورل سرکومب^{۲۳}، و آندریا امبرلی^{۲۴} در بخش بایگانی موسیقی شناسی قومی دانشگاه واشنگتون، دانشگاه مونت رئال، باب حداد^{۲۵}، ماونگ ماونگ هتو، گیتا لولین یو کوکو^{۲۶}، ویلیام ساترلند^{۲۷}، دان ترات^{۲۸}، مارک انجبرتسون^{۲۹}، آدام ریچی^{۳۰}، جان دیل^{۳۱} و مدرسه ی موسیقی یو. ان. سی. جی^{۳۲} را از کلاس های «موسیقی آسیای جنوب شرقی» و «آسیای مدرن از دریچه ی موسیقی»^{۳۳} که برخی از ابزارهای اولیه را آزمایش کردند. اگرچه این کار بدون راهنمایی و همجاری این افراد میسر نمی شد، اما تمام اشتباهات اطلاعاتی و داوری ها برعهده ی من است.

و در نهایت، از خانواده ام بزرگوار^{۳۴} تشکر می کنم که همواره اولویت های اصلی مرا به من یادآوری کردند. تمام محبم به خاطر اعتماد، حمایت و صبوری نادیا^{۳۵} در طول انجام این کار، نثار وی می کنم.

Robert Garfield . ۲۰
Pornprapa Phosavadi . ۲۱
Phong Nguyen . ۲۲
Ruth Heizman . ۲۳
Laurel Sercombe . ۲۴
Andrea Emberly . ۲۵
Bob Haddad . ۲۶
Gita Lulin U Ko Ko . ۲۷
William Southerland . ۲۸
Don Traut . ۲۹
Mark Engebretson . ۳۰
Adam Ricci . ۳۱
John Deal . ۳۲
UNCG . ۳۳
Jaiden . ۳۴
Nova . ۳۵
Nadja . ۳۶

Lisa Gold . ۳
David Harnish . ۴
Bowling Green . ۵
Ellen Koskoff . ۶
Eastman . ۷
Rochester . ۸
Pamela A. Moro . ۹
Willamette . ۱۰
Sean Williams . ۱۱
Evergreen . ۱۲
Deborah Wong . ۱۳
Riverside . ۱۴
U Ko Ko . ۱۵
U Myint Maung . ۱۶
Ko Du . ۱۷
Terry Miller . ۱۸
Amy Catlin-Jairazbhoy . ۱۹